

practice of education of future speech therapists at different levels: methodologic-theoretical, conceptual-substantive, organizational-procedural. Presented the detailed characteristics of these levels.

Keywords: model, the integration of medical and psychological and pedagogical components, levels, training of speech therapists.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2014 р.

Статтю прийнято до друку 31.10.2014 р.

УДК 376-056.264:81'234

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ НАВИЧКИ УЧНІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ РІДНОЇ МОВИ

Піонтківська Г.С.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Забожан І.А.

На сучасному етапі реформування спеціальної освіти в Україні принципово змінюються методичні підходи до якості засвоєння розумово відсталими школярами рідної мови (А.К.Аксьонова, В.В.Воронкова, Л.С.Вавіна, С.І. Геращенко, В.І. Ковальчук, Н.П. Кравець, Г.М. Плешканівська, Г.С. Піонтківська, Н.В.Тарасенко та інші).

Після тривалого занепаду української мови настав час її поступового відродження: впорядковується український правопис, видаються термінологічні словники, повертаються до життя напівзабуті й силоміць вилучені зі словників слова. Шкільна освіта піднімається на новий щабель: формуються нові концепції навчання української мови (О.М.Біляєв, М.С.Вашуленко, Л.І.Мацько, Л.М.Симоненкова), розробляється державний стандарт української мови (О.М.Біляєв, М.С.Вашуленко, Л.І.Мацько, С.Ф.Бондаренко, Л.М.Симоненкова, О.Н.Хорошковська), створюються нові оригінальні методики оволодіння усним і писемним мовленням школярами. [2, 6, 8]

Д.М. Богоявленський, Н.О.Менчинська зазначають, що грамотне письмо - це насамперед навичка, а не знання елементів граматики.

Значної уваги у теорії і практиці навчання орфографії української мови надають науковці-методисти (М.В.Бардаш, М.І.Бернацький, О.М.Біляєв, О.П.Блик, М.С.Вашуленко, А.П.Грищенко, Т.К. Донченко, О.А.Дорошенко, О.В.Караман, Г.О.Козачук, О.Ф.Коломійченко, О.І.Леута, Л.Л. Логвінова, М.І. Пентелюк, М.Я.Плющ, Л.М.Симоненкова, С.В.Шевчук, Н.Г.Шкурятяна, О.Л.Харчук, І.П.Ющук,). [2, 5, 9, 10]

У дисертаційних дослідженнях Л.М.Симоненкової, М.С.Вашуленка, І.М.Хом'яка, О.В.Карамана та інших акцентується увага на орфоепічних, фонетичних і словотвірних основах, що розкривають потенційні можливості реалізації структурних зв'язків як передумови поліпшення формування орфографічної навички школярів.

Уперше в українській лінгводидактиці Н.П.Ковальчук були розроблені сучасні підходи й новітні технології до вивчення правописного матеріалу, які спрямовані на формування у школярів пунктуаційних умінь і навичок на основі поєднання синтаксису з пунктуацією.

У нових концепціях, мовної освіти, розроблених науковцями Інституту педагогіки України, Інституту української мови НАПН України, Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, передбачено комунікативно-практичне вивчення української мови. Врахування викладеного змінює у школярів мотивацію навчально-пізнавальної діяльності, стимулює їх до здобуття знань, сприяє опануванню рідної мови як засобу спілкування.

У цьому зв'язку О.М. Біляєв, М.С.Вашуленко висловлюються проти надмірного теоретизування навчання, цілеспрямованого заучування орфографічних правил. На противагу цьому, авторами відстоюється методика проведення уроків української мови, яка б сприяла всебічному розвитку усного і писемного мовлення школярів. Ними також пропонується систематизація навчального процесу на основі комунікативно-діяльнісного підходу. Провідною ідеєю концепції С.Єрмоленко і Л.І. Мацько виступає спонукання дітей спілкуватися українською мовою. [2, 6]

Це зумовлює комунікативно-практичний підхід до вивчення української мови в загальноосвітній школі. Зокрема, І.П.Ющук рекомендує використовувати для розвитку зв'язного мовлення більшу половину часу, запланованого для вивчення учнями певної теоретичної теми. [10]

Пошуки ефективних шляхів формування орфографічної навички привертають увагу вчителів і методистів. Ця проблема займає важливе місце в загальній методиці і дидактиці.

Вирішенню цієї проблеми багато уваги приділяли М.О. Білецька, М.С. Вашуленко, А.Л.Іноземцева, А.П.Каніщенко, С.М. Лисенкова, Г.О.Чуйко, Л.Л.Швед, М.М.Шкільник, Н.Г.Шкурятяна.

Зокрема, М.О. Білецька, Г.О.Чуйко, розкриваючи методику навчання в старших класах загальноосвітньої школи, зазначають, що успішному формуванню грамотності письма сприяють комплексні вправи, спрямовані на

розвиток пізнавальної діяльності учнів. Цьому також сприяє використання на уроках елементів проблемного навчання, варіативних і творчих завдань. [2]

Ефективним для засвоєння учнями орфографії є ігрові вправи. Ігри сприяють засвоєнню знань, їх повторенню у нових зв'язках і умовах, що уможливує внесення варіативності у навчальний процес.

Як констатують О.Г.Гамалій, Л.І.Іноземцева, ігрові вправи створюють позитивну емоційну ситуацію, інтенсифікують розумові процеси, спонукають учнів прислуховуватися, вдивлятися, порівнювати, відгадувати, виділяти, знаходити шляхи розв'язання завдань. Цими авторами розроблена система ігрових вправ, що сприяють кращому засвоєнню учнями орфографічних правил.

З метою активного розвитку пізнавальних можливостей школярів А.П.Каніщенко, Н.Г.Шкурятяна розробили цікаву систему вправ спрямовану на ефективне формування орфографічної навички. [9]

Разом з тим, окремі дослідники (С.І.Дорошенко, С.О.Олійник) звертали увагу на недостатню орфографічну пунктуаційну грамотність учнів старших класів. Вони запропонували раціональні прийоми у формуванні в учнів стійких умінь і навичок грамотного письма, зокрема, усвідомлений правопис під диктовку м'якого знака, а також буквосполучень «йо», «ьо», «дж», «дз». [5]

На проблему формування орфографічної навички учнів старших класів у процесі вивчення української мови звертає увагу М.П.Кравченко. Запропонований нею системний підхід до вивчення орфографії, який полягає у наступному: на початковому етапі навчання грамоти використовуються різноманітні вправи звукового аналізу та моделювання слів за завданнями вчителя; розвивається логічне мислення, поповнюється словниковий запас, яким передують в молодших класах усвідомлення звука як основної одиниці мови та мовлення, запам'ятовується послідовність букв у словах, що є однією з передумов грамотного письма.

Одним із ефективних прийомів формування орфографічної навички на уроках української мови є використання опорних схем В.Ф.Габітової, О.І.Ємельянчик, С.В.Катушкіної, С.М.Лисенкової, С.І.Львової, Ю.С.Меженко, Н.Л.Фетісової, Є.Г. Югай та інших.

Ю.С. Меженко пропонує використовувати на уроках української мови опорні комплекси, які поділяються на певні блоки. Під опорними комплексами автор розуміє систему опорних сигналів, які мають структурний зв'язок і являють собою наочну конструкцію, що замінюють систему значень, понять, ідей як взаємопов'язаних елементів. На відміну від наочних посібників, опорні комплекси містять знаки, що конкретизують зміст абстрактного теоретичного матеріалу: малюнки, ключові слова, короткі фрази тощо. Серед різноманітності опорних сигналів Ю.С. Меженко виділяє: смислові, вербальні, асоціативні, стилістичні, комбіновані тощо, які сприяють виробленню міцних орфографічних навичок.

Одним із інноваційних підходів до формування орфографічної навички школярів є алгоритмізація правил, тобто зведення ряду правил до загального алгоритму, складання таблиць узагальнюючого характеру. Такий підхід у процесі навчання орфографії пропонує Рабінова В. Ф. Вона зазначає, що алгоритм-правило передбачає розподіл правил на декілька етапів, виокремлення особливостей правил, складання схем, що полегшує формулювання правил.

На відмінну від традиційної практики, у шкільному курсі вивчення української мови, в розділі «Грамматика і правопис» М.С.Вашуленко висловлює думку про доцільність використання замість двох традиційних паралельних ліній у шкільній програмі - граматики і правопису та розвитку мовлення – використовувати єдиний курс теорії і практики висловлювання.

У аспекті перевірки орфограми Н.О. Воскресенська запропонувала узагальнений спосіб, який передбачає послідовне вирішення основних завдань:

- аналіз буквенного запису слова, як особливої моделі, яка відображає зв'язок між значенням слова і його звуковою структурою;
- виділення аналізу, узагальнення відношень між звуковою оболонкою слова і його буквеним записом;
- формування орфографічних завдань і способів його виконання;
- конкретизація способів орфографічної дії з урахуванням морфологічної структури слова. [3]

Досвід філологів-практиків Е.О.Воскресенської, П.С.Жидян, М.М.Миронової, Л.І.Тимченко, переконливо доводить, що грамотність учнів зростає, якщо вони усвідомлюють, що найважливіші положення орфографії, основні принципи правопису, а саме орфографія є невід'ємними складовими цілого - стрункої системи правил.

О.Н.Хорошковською розроблена система вправ, яка спрямована на попередження графіко-орфографічних помилок. Серед них: словникові диктанти з використанням сигнальних карток, зорово-слухові диктанти, списування з проговорюванням, зорові диктанти. Особливої уваги дослідниця надає вживанню м'якого знака перед «о» та правилам перевірки ненаголошених голосних «е», «и»; роздільній вимові йотованих букв «я», «ю», «ї», «є» у поширеному та непоширеному реченнях. [8]

Значна увага у спеціальній психолого-педагогічній літературі надається якості формування орфографічної навички в розумово відсталих учнів. Визначення шляхів активізації навчання розумово відсталих

учнів, зокрема, формуванню у них умінь використовувати вивчені правила на практиці належить відомим методистам-дефектологам А.К.Аксьоновій, Н.М. Барській, В.В.Воронковій, Л.С.Вавіній, М.Ф. Гнезділову, З.М.Смірновій, Т.К. Ульянової, Г.С. Піонтківській та іншим. [1, 4, 7]

За дослідженнями провідних науковців корекційної педагогіки (В.І. Бондар, Л.С. Вавіна, Н.П. Кравець, В.М. Синьов, Є.Ф. Соботович, В.В. Тарасун, Т.К.Ульянова, М.К.Шеремет, М.Д.Ярмаченко та ін.) комунікативна спрямованість навчання української мови визначається основними функціями мовлення, які спрямовані на формування соціально активної особистості.

У роботах методистів-дефектологів чільне місце посідає розкриття різноманітних аспектів формування у розумово відсталих учнів орфографічних навичок (А.К.Аксьонова, Н.М.Барська, Н.В.Воропаєва, Л.С.Вавіна, М.Ф.Гнезділов, С.І.Герасценко, В.Г.Петрова, Г.С.Піонтківська, М.І.Ротар, Н.В.Тарасенко, Т.К.Ульянова та інші). [1, 4, 7]

М.Ф. Гнезділов акцентував увагу на труднощах, які виникають у розумово відсталих учнів у процесі оволодіння правописом, зокрема, зумовлених недостатнім розвитком і зкоординованістю відповідних аналізаторів. Він пропонує, в першу чергу, формувати у них основу, на якій базується оволодіння грамотним письмом. Автор чітко окреслив коло тих важливих факторів, які зумовлюють успішне оволодіння цими учнями грамотним письмом, але систему спеціальних вправ і прийомів він не запропонував.

У методичних працях А.К.Аксьонової ґрунтовно розкриті особливості оволодіння розумово відсталими учнями орфографічною навичкою, зокрема, це: механічне заучування орфографічного правила; фрагментарне засвоєння правила; заміна складного правила більш простим на підставі випадкових несуттєвих ознак; змішування орфографічних правил, яке відбувається або на підставі неточного знання правила (що менш типово), або в силу притаманної розумово відсталим учням тенденції до уподібнення схожих понять; швидке забування орфографічного матеріалу; знання та вміння у розумово відсталих дітей, як правило, дуже неміцні і без постійного повторення або при зміні системи роботи забуваються, втрачаються; невміння застосовувати отримані орфографічні знання на практиці. [1]

Ці особливості, на її думку, зумовлюються не лише вище зазначеними факторами, але нездатністю дітей здійснювати перенесення отриманих знань із одних умов в інші. В результаті правило, яке застосовується учнями в процесі вправ, не використовується ними ні в диктантах, ні тим більше в самостійних творчих роботах.

Враховуючи ці труднощі, можна стверджувати, що вивчення правопису, стає доступним для розумово відсталих учнів за умови проведення корекції недоліків їх мислення та мовлення, а також розвитку пізнавальних можливостей.

У своїх методичних дослідженнях А.К.Аксьонова пропонує використовувати систему роботи, яка включає наступні етапи: підготовку учнів до засвоєння правила; засвоєння правила; формування умінь пояснювати написання слів в реченні, користуючись правилом; знаходження в тексті слів на дане правило; контролювання свого письма правилом. [1]

Петрова В.Г. зазначає, що засвоєння орфографічного правила досить складне завдання для розумово відсталих учнів. Низький рівень розумового розвитку перешкоджає розумінню ними правил. Своєрідність пам'яті, у свою чергу, зумовлює тривалість періоду запам'ятовування правила учнями, що вимагає використання різноманітних вправ і повторень.

Результати дослідження, проведеного В.В.Воронковою, дозволили виділити групи дітей за кількістю і якістю помилок в залежності від тієї причини, яка зумовила ті чи інші ускладнення у формуванні в них орфографічної навички. Серед таких причин автор виділяє фонематичне недорозвинення, порушення вимови, моторики, зорового сприймання, просторової орієнтації, порушення навчальної діяльності.

Уперше в спеціальній методиці навчання рідної мови В.В.Воронковою узагальнено систему ефективних прийомів та вправ, які забезпечують формування у молодших школярів навичок правопису. Особливу роль при формуванні орфографічної навички вона надає використанню орфографічного проговорювання і коментування того, що пише дитина. Однак, в її роботах не має практичних розробок з їх використання в системі роботи вчителя. [4]

І.В.Коломиткіною акцентується увага на особливостях оволодіння процесом списування для формування навички фонетично правильного письма, а в подальшому письма за правилами. Основними прийомами цієї роботи є: попереднє орфоепічне читання слова чи речення з наступним усвідомленням його змісту; повторне орфографічне читання для кращого запам'ятовування кінестетичного і зорового образу слів; запис в процесі використання орфографічного приговорювання з метою більш чіткого співвідношення звукового і буквенного складу слів; перевірка за допомогою вчителя та самостійна перевірка написаного.

Вітчизняний методист Т.К. Ульянова підготувала навчальний посібник для студентів «Методика навчання граматики української мови і розвитку мовлення учнів допоміжної школи». Серед інших засобів корекційної роботи на уроках української мови автор виділяє виховання в учнів вміння здійснювати контроль за своїм

письмом. Також вказує, що особливу увагу вчителю потрібно приділяти вправам, які розвивають вміння бачити орфограму тексту, застосовувати набуті знання з граматики на письмі.

На основі аналізу дидактико-методичних принципів загальної і спеціальної методики навчання рідної мови Г.С. Піонтківською, були сформульовані принципові умови, щодо формування орфографічної навички у розумово відсталих учнів. Нею розроблена система роботи з формування первинної чуттєвої основи грамотного письма. Автор звертає увагу на застосування таких методичних прийомів, як проговорювання і коментування. [7]

Отже, пошук ефективних шляхів формування орфографічної навички в учнів загальноосвітньої та спеціальної школи є предметом досліджень у галузі загальної та спеціальної методики, дидактики, психології. Актуальність даних досліджень була обумовлена необхідністю допомогти практикам в подоланні тих суттєвих труднощів, що відчують учні як зі збереженим інтелектом, так і розумово відсталі у процесі опанування орфографічно правильним письмом.

Проаналізовані нами джерела з проблеми дослідження засвідчують можливості досягнення успіхів учнями загальноосвітньої школи в оволодінні грамотним письмом.

Обґрунтовані нами у статті пошуки вітчизняними дослідниками ефективних шляхів навчання розумово відсталих учнів засвідчили необхідність використання інноваційних розробок з метою формування орфографічної навички у зазначеній категорії дітей. Аналіз теорії і методики проблеми формування орфографічної навички учнів в загальній і спеціальній літературі може слугувати підґрунтям для подальшого наукового дослідження з метою удосконалення існуючих розробок та створення нових методичних рекомендацій, прийомів і систем вправ.

Література

1. **Аксьонова А.К.** Методика обучения русскому языку в специальной (коррекционной) школе: учеб. для студ. дефектол. фак. Педвузов.- М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999.-320 с.
2. **Біляєв О. М., Вашуленко М. С., Плахотник В. М.** Концепція мовної освіти в Україні //Рідна школа.. — 1994. — № 9. — С. 71-73;
3. **Воскресенська Н.О.** Навчання орфографії//Початк. шк.-1996.-N 11.-С.8-11.
4. **Воронкова В.В.** Повышение эффективности обучения учащихся младших классов вспомогательной школы.- М. 1981.
5. **Дорошенко О.А.** Нестандартність при вивченні української мови в середній школі // Укр.мова і літ. в шк.— 1990.— N 3. —С.32-38.
6. **Мацько Л.І.** Українська мова: Навч.пос. (Л.І.Мацько, О.М.Мацько, О.М.Сидоренко).- Д.: БАО, 2005.-478с.
7. **Піонтківська Г.С.** Пути повышения эффективности обучения правописанию учащихся младших классов вспомогательной школы. Дисертація Київ 1991 – 166 с.
8. **Хорошковська О.Н.** Резерви підвищення орфографічної грамотності учнів//. – 1989 - №8.—с.16-18.
9. **Шкурятяна Н.Г.** Методика вивчення орфографії: Посібн.для вчит.— К.: Рад. шк., 1985.— 133 с.
10. **Ющук І.П.** Смыслові зв'язки між поняттями під час вивчення фонетики й орфографії// Укр.мова і літ. в шк. – 1974. -№10.—С.23-28

References

1. **Aksonova A.K.** Metodyka obucheniya russskomu yazyku v spetsyalnoi (korrektsyanoi) shkole: ucheb. dlia stud. defektol. fak. Pedvuzov.- M.: Humanyt. yzd. tsentr VLADOS, 1999.-320 s.
2. **Biliaiev O. M., Vashulenko M. S., Plakhotnyk V. M.** Kontseptsiia movnoi osvity v Ukraini //Ridna shkola.. — 1994. — № 9. — S. 71-73;
3. **Voskresenska N.O.** Navchannia orfohrafii//Pochatk. shk.- 1996.-N 11.-S.8-11.
4. **Voronkova V.V.** Povyshenye efektyvnosti obucheniya uhashchychksia mladshykh klassov vspomohatelnoi shkoly.- M. 1981.
5. **Doroshenko O.A.** Nestandartnist pry vyvchenni ukraïnskoï movy v serednii shkoli // Ukr.mova i lit. v shk.— 1990.— N 3. —S.32-38.
6. **Matsko L.I.** Ukrainska mova: Navch.pos. (L.I.Matsko, O.M.Matsko, O.M.Sydorenko).- D.: BAO, 2005.- 478s.
7. **Piontkivska H.S.** Puty povysheniya efektyvnosti obucheniya pravopysanyiu uhashchychksia mladshykh klassov vspomohatelnoi shkoly. Dysertatsiia Kyiv 1991 – 166 s.
8. **Khoroshkovska O.N.** Rezervy pidvyshchennia orfohrafichnoi hramotnosti uchniv//. – 1989 -№8.—s.16-18.
9. **Shkuratiana N.H.** Metodyka vyvchennia orfohrafii: Posibn.dlia vchyt.— K.: Rad. shk., 1985.— 133 s.
10. **Yushchuk I.P.** Smyslovi zviyazky mizh poniattiamy pid chas vyvchennia fonetyky y orfohrafii// Ukr.mova i lit. v shk. – 1974. -№10.—S.23-28

Піонтківська Г. С., Забожан І. А. Проблема формування орфографічної навички учнів у вітчизняній методиці навчання рідної мови

У статті авторами проаналізовані класичні та сучасні вітчизняні підходи до вирішення актуальної проблеми методики навчання рідної мови - формування орфографічної навички у розумово відсталих учнів. У процесі оволодіння орфографією учні спеціальної загальноосвітньої школи на різних роках навчання відчують значні труднощі. Це пояснюється суттєвим недорозвитком провідних психічних процесів розумово відсталих учнів і їх обмеженим мовленнєвим розвитком, а також недостатністю сформованості слухового сприймання, недосконалої розвитку аналітико-синтетичної діяльності, обмеженості мовленнєвого і чуттєвого досвіду, що вцілому і ускладнюють формування орфографічної навички цієї категорії учнів. Їх узагальнення та систематизація обґрунтовують необхідність інноваційних розробок формування орфографічної навички у розумово відсталих учнів, зокрема, автори звертають увагу на такі аспекти проблеми: використання проговорювання і коментування, опорних комплексів, алгоритмізації правил, використання сигнальних карток, формування первинної чуттєвої основи грамотного письма.

Ключові слова: розумово відсталі учні, орфографічна навичка, проговорювання, коментування, алгоритмізація правил, сигнальні картки, опорні комплекси.

Пионтовская Г. С., Забожан И. А. Проблема формирования орфографического навыка учеников в отечественной методике изучения родного языка

В статье авторами проанализированы классические и современные отечественные подходы к решению актуальной проблемы методики обучения родному языку - формирование орфографической навыка у умственно отсталых

учащихся. В процесі оволодіння орфографією учасники спеціальної загальноосвітньої школи на різних роках навчання испытують значительні труднощі. Це пояснюється суттєвим недорозвитком ведучих психічних процесів умовно відсталих учасників і їх обмеженим мовним розвитком, а також недостатністю сформованості слухового сприйняття, неперфектності розвитку аналітико-синтетичної діяльності, обмеженості мовного і чутливого досвіду, в цілому і ускладнюють формування орфографічної навички цієї категорії учасників. Їх узагальнення і систематизація обґрунтовують необхідність інноваційних розробок формування орфографічної навички у умовно відсталих учнів, зокрема, автори звертають увагу на такі аспекти проблеми: використання проговорювання і коментування, опорних комплексів, алгоритмізації правил, використання сигнальних карток, формування первинної чутливої основи грамотного письма.

Ключеві слова: умовно відсталі учасники, орфографічна навичка, проговорювання, коментування, алгоритмізація правил, сигнальні картки, опорні комплекси.

Piontkivsky G.S., Zabožan I.A. Shaping of spelling skills of students in the national methods of teaching the mother tongue

In this paper the authors analyzed the classical and modern national approaches to solving the actual problem of native language teaching methods - Formation of spelling skills in mentally retarded students. In the process of mastering spelling students special secondary school in different years of training experience considerable difficulties. This is a significant underdevelopment leading mental processes of mentally retarded students and their limited language development, as well as failure of formation of auditory perception, imperfection of analytic-synthetic activity, limited speech and sensory experience that general and impede the formation of spelling skills of students in this category. Their generalization and systematization of justifying the need for innovation in the formation of spelling skills of mentally retarded students, in particular, the authors draw attention to the following aspects of the problem: the use prohovoryuvannya and commenting, support systems, algorithmic rules using signal cards, formation of primary sensory foundations of literacy and writing.

Keywords: mentally retarded pupils spelling skill prohovoryuvannya, commenting algorithmic rules signal card support complex.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2014

Статтю прийнято до друку 17.11.2014

Рецензент: д.п.н., професор Федоренко С.В.

УДК 37.013.42-376-043.3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

Полулященко Ю.М.

кандидат педагогічних наук

Сучасна політика держави щодо людей з обмеженими функціональними можливостями - це результат її розвитку протягом останніх 200 років. Значною мірою вона відображає загальні умови життя, а також соціальну та економічну політику в різні періоди часу. Протягом багатьох років політика стосовно інвалідів розвивалася від елементарного догляду у спеціальних закладах до навчання та реабілітації людей, які стали інвалідами у дорослому віці [3].

Одним із найважливіших чинників прогресивного розвитку суспільства є гуманне, милосердне та дбайливе ставлення до дітей і молоді, які позбавлені можливості вести повноцінне життя внаслідок вад фізичного та психічного розвитку [4].

Проведення анкетування показало, що проблеми дітей і молоді з обмеженими функціональними можливостями зосереджені у наступних сферах: психологічна допомога дітям і батькам (нестача матеріально-технічного та інформаційно-методичного забезпечення інноваційних методів роботи); медичне обслуговування (недостатня кількість і якість послуг безкоштовного лікування, а також профілактики, реабілітації і ранньої діагностики, брак спеціалізованих закладів і фахівців, особливо в сільській місцевості, брак путівок на оздоровлення в санаторіях для дітей-інвалідів); матеріальне забезпечення (недостача пільг, безкоштовного забезпечення технічними та медичними засобами лікування, реабілітації, компенсації вад і захворювань); підготовка дітей і молоді до самостійного життя (нестача центрів соціальної адаптації, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями, створення спеціальних служб знайомств та ін.); освіта і професійне навчання (нестача спеціальних груп у дитячих садках і спеціальних класів у школах, особливо в сільській місцевості, недостатня якість надомного навчання і спеціальної підготовки педагогів); вільне пересування, невиконання вимог законодавства щодо пристосування будівельних споруд і транспорту до потреб людей дітей з обмеженими функціональними можливостями) [2].

Вирішити всі ці проблеми одночасно неможливо, проте зменшити їх тиск можна. Враховуючи вищевикладене, спробуємо сформулювати положення, які будуть складати основу розробки педагогічних умов